

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ο Πελοποννησιακός πόλεμος, που είχε διάρκεια από το 431 π.Χ. μέχρι το 404 π.Χ., διεξάχθηκε μεταξύ των πόλεων της [Αθηναϊκής συμμαχίας](#) από τη μία πλευρά και της Σπάρτης με τους συμμάχους της από την άλλη. Εξαιτίας του σχετικά μεγάλου αριθμού των πόλεων που ενεπλάκησαν στις συγκρούσεις, ο πόλεμος επεκτάθηκε στη Στερεά Ελλάδα, ενώ μεγάλες επιχειρήσεις έγιναν και στα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου πελάγους, στις ακτές της Μακεδονίας, της Θράκης, της Μικράς Ασίας και στη Σικελία.

Η κυριότερη πηγή για τον Πελοποννησιακό πόλεμο είναι η *Ιστορία* του Θουκυδίδη -γραμμένη σε οκτώ βιβλία- όπου εξιστορούνται τα γεγονότα από την αρχή του πολέμου μέχρι το 411/0 π.Χ., δηλαδή έως τη νίκη των Αθηναίων στο Κυνός σήμα και την επαναφορά της [Κυζίκου](#) στην Αθηναϊκή συμμαχία. Τα γεγονότα από το 411/0 π.Χ. μέχρι τη λήξη του πολέμου το 404 π.Χ. συνεχίζει ο Ξενοφώντας στα δύο πρώτα βιβλία των *Ελληνικών* του. Από τα έργα του Θεόπομπου από τη Χίο, του Κράτιππου, του Ελλάνικου από τη Λέσβο και άλλων νεότερων συγγραφέων σώζονται μόνον αποσπάσματα, ενώ οι κωμωδίες του Αριστοφάνη περιέχουν πολύτιμες πληροφορίες για την [εσωτερική πολιτική κατάσταση](#) στην Αθήνα. Σημαντική πηγή τέλος, αποτελούν και οι επιγραφές της εποχής, ιδιαίτερα όμως οι συνθήκες μεταξύ των πόλεων.

Η σταδιακή μετατροπή της [Δηλιακής συμμαχίας](#) σε [Αθηναϊκή ηγεμονία](#) έθετε σε κίνδυνο την ύπαρξη της ισορροπίας των δυνάμεων των ελληνικών πόλεων κι είχε ως άμεσο αποτέλεσμα να κάνει τους συμμάχους επιφυλακτικούς ως προς την αθηναϊκή πολιτική. Αν και ήταν σύγχρονος με τα γεγονότα που εξιστορούσε ο Θουκυδίδης, μπόρεσε να διακρίνει τις αιτίες από τις αφορμές του πολέμου και να προβλέψει ως ένα βαθμό τα αποτελέσματά του.

Η ύπαρξη της διαρχίας των μεγαλύτερων πόλεων της εποχής, της Αθήνας και της Σπάρτης, η αντίθεση των [αρχών του πολιτεύματός τους](#) και οι πολιτισμικές διαφορές στον τρόπο ζωής και σκέψης δημιουργούσαν αναπόφευκτα μια φυσική εχθρότητα σε επίπεδο ιδεολογικής αντιπαράθεσης. Οι αρχαίοι είχαν συνείδηση αυτών των αντιθέσεων οι οποίες συνοψίζονται στη δημηγορία των Κορινθίων προς τους Σπαρτιάτες, όπως μας την παραδίδει ο Θουκυδίδης (*Ιστοριών* 1.70-71).

Στον οικονομικό τομέα η Αθήνα, για να διατηρήσει την εμπορική της υπεροχή, έπρεπε να επιβάλει την κυριαρχία της στη θάλασσα παρακάμπτοντας τη δύναμη των ανταγωνιστών της, και κυρίως της Κορίνθου, μιας από τις πιο σημαντικές εμπορικές και οικονομικές δυνάμεις της εποχής.

Κοινό χαρακτηριστικό όλων των αποφάσεων και των πράξεων της Αθήνας που έδωσαν την αφορμή για την έκρηξή του ήταν ότι έθιγαν οικονομικά, έβλαπταν στρατιωτικά και πρόσβαλλαν σε συναισθηματικό επίπεδο την υπερηφάνεια των συμμάχων της Σπάρτης, όπως για παράδειγμα της Κορίνθου η οποία και έδωσε την αποφασιστική ώθηση για την κήρυξη του πολέμου.

Ο πόλεμος διεξάχθηκε με πρωτοφανή ένταση και είχε αρνητικές επιπτώσεις στην πολιτικο-οικονομική και κοινωνική ζωή της Αθήνας. Η αθηναϊκή ηγεμονία καταλύθηκε κυρίως, όταν η σπαρτιατική πολιτική κατά την τελευταία περίοδο του πολέμου ευνόησε τη διαρκή ανάμιξη της Περσίας στα εσωτερικά της Ελλάδας. Η Αθήνα έπαψε να αποτελεί τη σημαντικότερη οικονομική δύναμη της εποχής· η ύπαιθρος ερήμωσε, τα μεταλλεία του Λαυρίου έπαψαν να λειτουργούν, η εμπορική κίνηση του Πειραιά ελαττώθηκε σημαντικά. Οι αποτυχίες στον πόλεμο κλόνισαν το δημοκρατικό πολίτευμα και οδήγησαν σε ολιγαρχική μεταρρύθμιση το 411/0 π.Χ. και σε προσωρινή κατάλυσή του το 404/3 π.Χ. Επέφεραν την ανατροπή των αξιών και χαλάρωσαν τα ήθη της κοινωνίας, όπως διαφαίνεται κυρίως μέσα από τις τραγωδίες του Ευριπίδη και τις κωμωδίες του Αριστοφάνη.

Θουκυδίδης

ΟΥΚΥΔΙΔΗΣ (πιθ 455-399 πΧ): Εισαγωγή, (σχ. βιβλίο18-28) Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Καταγωγή: Δήμος Άλιμος

μυόντος Αττικής, από αριστοκρατική οικογένεια

Μόρφωση: επίδραση από σοφιστές, έργα Περικλή, επιτεύγματα ιατρικής, αρχαίου δράματος.

Στρατηγική Περικλή: α) άμυνα στην ξηρά β) επίθεση στη θάλασσα γ) σύνεση, αυτοπεποίθηση

Λοιμός: Το δεύτερο έτος του πολέμου πέθανε ο Περικλής, ο Θουκυδίδης όμως επέζησε

Δημαγωγοί: Μετά το θάνατο του Περικλή, επικράτησε οξεία αντιπαράθεση μεταξύ των συντηρητικών αριστοκρατικών και των δημοκρατικών-δημαγωγών (πχ Κλέωνας)

Στρατηγική αποτυχία Θουκυδίδη: Το 424 πΧ ο Θουκυδίδης, ως στρατηγός, έχασε την Αμφίπολη, αποικία των Αθηναίων, από τον Σπαρτιάτη Βρασίδα. Είχε στρατηγική σημασία η περιοχή λόγω ναυπηγήσιμης ξυλείας και χρυσωρυχείων του Παγγαίου.

Εξορία: Η τιμωρία για την αποτυχία του ήταν η εξορία. Εκεί αφιερώνει το χρόνο του στην ιστορική έρευνα καθώς συγκεντρώνει πληροφορίες και από τα δύο στρατόπεδα.

Το τέλος του πολέμου: Ενώ έζησε ως το τέλος του πολέμου η εξιστόρηση φτάνει ως το 411 πΧ λόγω θανάτου του.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Η σημασία του πολέμου: Οι αντίπαλοι βρίσκονταν στο ύψιστο σημείο ακμής. Βέβαιη η εμπλοκή όλων των ελληνικών κρατών.

Η έρευνα του παρελθόντος: Με «εϊκότα» (=εύλογα) , «σημεία » η «μαρτύρια»(=αποδείξεις) και «τεκμήρια»(=συμπεράσματα)

Τα βαθύτερα αίτια:Η οικονομική και στρατιωτική ανάπτυξη της αθηναϊκής δύναμης και η μετατροπή της αθηναϊκής συμμαχίας σε αθηναϊκή ηγεμονία.

Ποια προβλήματα θέτει ο Θουκυδίδης:α) Το πρόβλημα της ηγεμονικής δύναμης της Αθήνας. Η συνετή πολιτική που υπέδειξε ο Περικλής δεν ακολουθήθηκε. Απόδειξη:η Σικελική εκστρατεία β) το πρόβλημα της δύναμης π.χ. εξόντωση Πλαταιέων από Σπαρτιάτες, Μηλίων από Αθηναίους, εμφύλιος πόλεμος Κέρκυρας. Όλα αποδεικνύουν την αγριότητα του ανθρώπου στον πόλεμο. γ) η μόνη αξία είναι η λογική, οι θεοί δεν επεμβαίνουν στις ιστορικές εξελίξεις, η τύχη είναι απρόβλεπτος παράγοντας δ) ο παραλογισμός του πολέμου (σφαγή άμαχου πληθυσμού κτλ) Αιτία: η πλεονεξία και η φιλοτιμία (=φιλοδοξία).

Πρότυπο ηγέτη:Το ενσαρκώνει ο Περικλής. α) οξυδέρκεια β) αποδοχή από το λαό γ) ανωτερότητα δ) πολιτικό θάρρος ε) αδιάφορος

Υπεύθυνος πολίτης:α) να έχει λογική και σύνεση β) να μην παρασύρεται από δημαγωγούς γ) να δείχνει ενδιαφέρον για την πόλη δ) να δείχνει στον πόλεμο μετριοπάθεια, ανώτερο ήθος, ανθρωπιά.

Μέθοδος γραφής:Χαρακτηριστικό της σκέψης και της μεθόδου του:η τάση για γενίκευση, ως απόσταγμα της έρευνας και του συλλογισμού του. Τα γνωμικά του δεν έχουν διδακτισμό και δεοντολογία αλλά είναι το απόσταγμα της έρευνας και του συλλογισμού μιας συγγραφικής ιδιοφυίας.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ

Έρευνα μακρινού παρελθόντος: αυτοψία, επίσκεψη στα πεδία μαχών, συλλογή και αξιολόγηση πληροφοριών, μελέτη επίσημων κειμένων και κρατικών αρχείων.

Έλεγχος πληροφοριών της σύγχρονης εποχής: α) προσωπική γνώση β) έρευνα για όσα δεν γνώριζε ο ίδιος ακούγοντάς τα από άλλους γ) δεν καταδέχτηκε να περιλάβει πληροφορίες από τον πρώτο τυχόντα

Δημηγορίες: Αποδίδουν κίνητρα, σχεδιασμούς, στόχους, ιδέες, ήθος ομιλητών. Είναι τοποθετημένες με το σχήμα «θέση-αντίθεση». Κράτησε την κεντρική ιδέα των λόγων και πρόσθεσε ό,τι ήταν κατάλληλο για την περίσταση να ειπωθεί. Δείχνουν την ικανότητα του ιστορικού να αναλύει τα γεγονότα και το βάθος της σκέψης του.

Χρονολογική ακρίβεια: Ακολουθεί το χρονολογικό σύστημα του Ελλάνικου Μυτιληναίου. Χρονολογεί κατά χρονολογική σειρά και όχι κατά θεματικές ενότητες διαιρώντας το έτος σε θέρους 8 μηνών και χειμώνα 4 μηνών.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΟΥ/ΧΡΟΝΟΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

Δομή και περιεχόμενο: Διαίρεση σε 8 βιβλία μεταγενέστερη

1^ο βιβλίο: αίτια κ'σημασία πολέμου, μέθοδος συγγραφέα, «αρχαιολογία», ανάπτυξη αθηναϊκής δύναμης 479-432, τελευταίες διπλωματικές προσπάθειες, δυνάμεις αντιπάλων.

2^ο -5.24:πρώτη δεκαετία του πολέμου (431-421 π.Χ), έκθεση όρων ειρήνης Νικία.

5.25- τέλος 5^{ου}: δεύτερο προοίμιο (όχι νέος πόλεμος, αλλά συνέχιση του μεγάλου πολέμου), τα γεγονότα ως το 415, διάλογος Αθηναίων με Μηλίους για δίκαιο ισχυρότερο.

6^ο-7^ο: Σικελική εκστρατεία.

8^ο: αρχή τρίτης περιόδου πολέμου, εγκατάσταση μόνιμου σπαρτιατικού στρατοπέδου στη Δεκέλεια, ανάμειξη Περσών, κατάλυση δημοκρατικού πολιτεύματος Αθήνας ως το 411 π.Χ.

Χρόνος συγγραφής:

όχι βέβαιος, σίγουρα ο Θουκυδίδης α) ξεκίνησε να γράφει με το ξέσπασμα του πολέμου(= συλλογή υλικού κ'σημειώσεις ή οριστική μορφή;) β) είδε το τέλος του πολέμου και κάποια κομμάτια έχουν γραφεί μετά το 404 π. Χ.Συνέχισε ο Ξενοφώντας με τα *Ελληνικά*.

ΓΛΩΣΣΑ κ'ΥΦΟΣ

Γλώσσα:

- «αρχαία αττική διάλεκτος»
- χρήση πρόθεσης *ἐς* αντί *εἰς*(*ἐσπλέοντι*)
- *ξυν* αντί *συν* (π.χ. *ξυνέγραψε*)
- --*σσ-* αντί *-ττ* (π.χ. *ἤσσαντο* αντί *ἤττωντο*)
- αρχαιότεροι τύποι λέξεων(π.χ. *αἰεί* /*ἀεί*)
- ουδέτερο πληθυντικού αντί για επίρρημα (π.χ. *ἐναντία*/*ἐναντίον*)
- χρήση ουδέτερου επιθέτου αντί αφηρημένου ουσιαστικού (π.χ. τὸ *ἐλεύθερον* /ἡ *ἐλευθερία*)
- ρήματα σύνθετα (και με δύο ή τρεις προθέσεις) για αν δηλωθούν βραχυλογικά και πυκνά 2 ή 3 επιρρηματικές σχέσεις του υποκ. ή του Αντικ. με τη ρηματική ενέργεια (π.χ. *ἀνταναγόμενοι*)

Υφος:

- επισώρευση αιτιολογικών προτάσεων και προσδιορισμών (=να διαφωτιστούν πλήρως τα αίτια των γεγονότων)
- συνεχής χρήση αντιθέσεων
- αφθονία ετερόπτωτων προσδιορισμών
- περίπλοκη σύνταξη
- μακρές περίοδοι στο λόγο
- εντυπωσιακά ρητορικά σχήματα (π.χ. *πάρισα*, *ομοιοτέλευτα*, *ισοσύλλαβα*)